

OECD LEED REVIEWS

Universities, Entrepreneurship and
Local Development

MORAVIA-SILESIA, CZECH REPUBLIC

ENHANCING THE
LOCAL DEVELOPMENT
CONTRIBUTIONS OF
HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS

**IN COLLABORATION WITH MINISTRY OF EDUCATION, YOUTH AND SPORTS OF
THE CZECH REPUBLIC**

*Source cover picture: City Council of Ostrava
Design: Joseph Tixier, OECD*

**OECD LEED REVIEWS ON
UNIVERSITIES, ENTREPRENEURSHIP AND LOCAL DEVELOPMENT**

**ENHANCING THE LOCAL DEVELOPMENT CONTRIBUTIONS
OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
IN MORAVIA-SILESIA, CZECH REPUBLIC"**

SUMMARY CHAPTER IN CZECH LANGUAGE

AUGUST 2014

SHRNUTÍ ZÁVĚRŮ A DOPORUČENÍ

Závěrečná část zprávy shrnuje hlavní zjištění a rekapituluje doporučení, jež byla formulována v předchozích kapitolách. Doporučení jsou formulována tak, aby umožňovala vysokým školám v Moravskoslezském kraji a dalšími subjektům, jež se na rozvoji kraje podílejí na místní, regionální nebo celostátní úrovni, vést diskusi o navazujících krocích.

Text je rozdělen do čtyř oddílů, z nichž první tři se zaměřují na roli vysokých škol (i) v rozvoji lidských zdrojů a dovedností v regionu, (ii) ve výzkumu, vývoji a inovacích a (iii) v rozvoji podnikání. Čtvrtá část popisuje vnitrostátní rámec vysokoškolského vzdělávání, přičemž se zabývá především nejvýznamnějšími bariérami a jejich dopady a ohlasy na úrovni jednotlivých institucí.

Závěrečná část zprávy je k dispozici v anglickém a českém jazyce, a je tudíž přístupná širokému okruhu zájemců.

Role vysokých škol v rozvoji lidských zdrojů a dovedností v regionu¹

Počet obyvatel Moravskoslezského kraje se snižuje vlivem migrace a stárnutí populace. Tento vývoj se negativně projevuje na trhu práce a v souvisejících oblastech, prohlubuje nedostatek osob s adekvátními dovednostmi, a komplikuje tak probíhající transformaci ekonomiky opírající se původně o těžký průmysl směrem k ekonomice založené na znalostech, inovacích, podnikání a síťování.

Přítomnost pěti vysokých škol, jejichž studenti tvoří přibližně 10 % obyvatel Ostravy a 3,5 % obyvatel kraje, je klíčovou příležitostí pro další rozvoj celého regionu. Portfolio vysokých škol, které mají rozdílné stáří, kultury, tradice a akademický profil, umožňuje kombinovat různé přístupy a zvyšovat rozvojový potenciál mezioborovou spoluprací. Existuje zde velký prostor pro posilování vzájemných vazeb mezi vysokými školami i pro rozšiřování jejich spolupráce s regionálními zaměstnavateli, a to na individuální i kolektivní bázi.

Známky nesouladu mezi nabídkou a poptávkou v oblasti pokročilých dovedností

Regionální ekonomika vykazuje známky rostoucího nesouladu mezi nabídkou a poptávkou v oblasti pokročilých dovedností (*high skills*). V uplynulých letech (2002-2013) se míra nezaměstnanosti absolventů bakalářských studijních programů pohybuje na stejné nebo nižší úrovni jako míra nezaměstnanosti absolventů magisterských a doktorských programů. To naznačuje posun v poptávce zaměstnavatelů směrem ke kvalifikované, avšak levnější pracovní síle, což potvrdilo i šetření studentů a absolventů metodou *focus groups*. I když lze tento vývoj částečně vysvětlit i nárůstem počtu absolventů bakalářského studia pokračujících dále ve vysokoškolském studiu, je známkou nesouladu mezi nabídkou kvalifikovaných pracovníků a poptávkou po nich.

Existují také signály naznačující nepoměr v rozvoji odborných technických dovedností. V současných podmínkách je pro vysoké školy obtížné splňovat očekávání průmyslu v oblasti rozvoje

¹ Tento oddíl je souhrnem kapitoly 1, jejíž autorkou je Maite Martinez-Granado.

odborných technických dovedností. Zdá se, že nabídka vzdělávacích programů vyšších odborných škol v regionu není v souladu s potřebami průmyslu a že bakalářské studijní programy nenaplnují poptávku po rozvoji profesních dovedností založených na praktických zkušenostech. Zatímco odborné vzdělávání má v České republice dlouhou tradici na sekundární úrovni, odborné vzdělávání na terciární úrovni se začalo rozvíjet až díky vzniku vyšších odborných škol v roce 1995. Tento sektor vzdělávání tak postrádá tradici a potýká se s nízkou prestiží. Povinnost hradit na těchto školách poplatky za studium pak přispívá k tomu, že vyšší odborné školy nejsou atraktivní ani pro studenty, ani pro zaměstnavatele.

Doporučení: Reagovat na projevy nesouladu poptávky a nabídky v oblasti pokročilých dovedností

Je třeba podrobněji prozkoumat projevy rostoucího nesouladu mezi nabídkou osob s pokročilými dovednostmi a poptávkou po nich. Součástí řešení by mělo být centrum poskytující robustní data o současných trendech a budoucích směrech vývoje v oblasti dovedností a trhu práce.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Krajská pobočka Úřadu práce ČR • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	LANBIDE a Basque Observatory for employment of graduates (Španělsko) (viz kapitola 1)

Příležitosti pro podporu prostupnosti

Existuje několik příkladů spolupráce mezi vysokými a středními školami. Řada těchto iniciativ cílí na řešení nízkého zájmu o technické a přírodovědné obory u žáků středních škol.

Doporučení: Povzbuzovat dobrovolnictví studentů a jejich aktivity mimo akademickou půdu ohodnocovat kredity

Z rozhovorů se studenty vysokých škol v Moravskoslezském kraji vyplývá, že vysoké školy by mohly mnohem významněji podporovat aktivity, při kterých si studenti navzájem pomáhají, ať už přímo na akademické půdě nebo mimo ni. Vysokoškolští studenti mohou rovněž pomáhat zvyšovat vzdělanostní aspirace žáků středních škol a zvyšovat jejich zájem o technické a přírodovědné obory. Podpora aktivit tohoto typu ze strany vysokých škol má pro studenty významnou symbolickou hodnotu.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Střední školy • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	First Lego League (Dánsko, celosvětová soutěž) (viz kapitola 3)

Neexistují institucionalizovaná strategická partnerství mezi vyššími odbornými a vysokými školami (s výjimkou VŠSS). Taková spolupráce je sice možná, v praxi ale vysoké školy vnímají

studijní programy uskutečňované společně s vyššími odbornými školami a možnou prostupností mezi vyššími odbornými a vysokými školami jako aktivity znehodnocující univerzitní vzdělání. Důvodem je údajně méně striktní právní rámec upravující činnost vyšších odborných škol. Propojení nebo prostupnost mezi vyšším odborným vzděláváním a vysokoškolským vzdáváním by zvýšila význam vysokoškolského vzdělání v procesu celoživotního učení. S ohledem na stárnutí populace a migraci se Moravskoslezský kraj nemůže spoléhat pouze na dovednosti mladých lidí. Je potřeba vytvořit širokou nabídku full-time i part-time studijních aktivit pro dospělé.

Doporučení: Rozšířit prostupnost mezi vyšším odborným a vysokoškolským vzdáváním.

Strategie inteligentní specializace (RIS3) a iniciativy započaté Moravskoslezským paktem zaměstnanosti by mohly být zastřešujícím prvkem pro zvyšování prostupnosti. Je potřeba revidovat rozsah spolupráce a soustředit více pozornosti na technickou přípravu, manažerské obory a celoživotní vzdělávání v klíčových regionálních průmyslových odvětvích a klastrech.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Společný program "Innovation Engineering in Processes and Products" nedávno uvedený ve spolupráci University of the Basque Country a Machine Tool Institute (Španělsko) (viz kapitola 1)

Řešení předčasného ukončování studia

Všechny veřejné vysoké školy v Moravskoslezském kraji vykazují trvale vysoký podíl neúspěšně ukončených studií, a to především u studentů prvních ročníků. Značný počet studentů také prodlužuje své vzdělávání nad rámec standardní doby studia. Vzhledem k nedostatečně vyvinutému systému monitoringu studií na regionální nebo institucionální úrovni existuje jen omezené množství robustních dat o důvodech předčasného ukončování studia. To znesnadňuje samosprávám a vedení vysokých škol správně alokovat zdroje, které by byly velmi potřebné pro překonávání negativních důsledků tohoto jevu. Lze mezi ně počítat odklad vstupu absolventů na pracovní trh a rovněž odstrašující efekt na studenty.

Zdá se, že pro vysoké školy v regionu není řešení problému neúspěšně ukončovaných studií prioritní otázkou. Za opatření jsou v zásadě zodpovědné jednotlivé fakulty, dlouhodobá opatření např. ve formě výuky v menších skupinách a doučování mezi studenty chybí. Stávající opatření se zaměřují zejména na doplňkové a často zpoplatněné kurzy nejproblémovějších předmětů, které se odehrávají před zápisem ke studiu.

Doporučení: Systematicky zavádět včasná opatření s cílem zlepšovat studijní výsledky a monitorovat pokrok studentů.

Vysoké školy by měly rozvíjet podpůrné systémy v zájmu snižování vysokého podílu neúspěšně ukončovaných studií. Podpůrná opatření by měla být cílena na akademicky slabší studenty, osoby

pocházející z nižšího socio-ekonomického zázemí, příslušníky minorit a na ty, kteří souběžně se studiem pracují. Toho lze dosáhnout zprostředkováváním informací o studijních programech a poskytováním poradenství uchazečům o studium (jako „vyslance“ lze využít rovněž absolventy nebo studenty), existovat by mohla rovněž nabídka aktivit, které by před nástupem do studia a během prvního ročníku umožňovaly studentům dohnat výuku v základních předmětech studijního programu (např. v matematice, fyzice). Studentům by také mohly být nabízeny kurzy time managementu, zvládání stresu a kariérního poradenství. Takový podpůrný systém by bylo možné propojit s nástroji, které jsou na vysokých školách využívány ke studentskému hodnocení kvality výuky, učení, kurikula a studentského života.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Střední školy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Access & Civic Engagement Servis na Dublin Institute of Technology (Irsko) <i>(viz kapitola 1)</i>

Studenti postrádají aktivity rozvíjející měkké dovednosti

Klíčovou výzvou pro vysoké školy v regionu je zajistit, aby studenti získali během svého vysokoškolského studia přenositelné měkké dovednosti (*soft skills*). V současné době probíhají pokusy o propagaci rozvoje měkkých dovedností na nižších úrovních vzdělávání, kterých se velmi aktivně účastní Moravskoslezský pakt zaměstnanosti. Na vyšších stupních však s výjimkou několika málo iniciativ není rozvoj měkkých dovedností systematicky integrován do obsahu studijních programů a je považován spíše za oblast spadající do odpovědnosti služeb kariérového poradenství.

Doporučení: Učinit rozvoj měkkých dovedností nedílnou součástí studijních programů.

Měkké dovednosti jsou rozhodující pro zaměstnatelnost. Rozvoj měkkých dovedností byl podporován v rámci pilotní iniciativy na VŠB-TUO jako součást studijního programu "Systémové inženýrství a informatika". Tento přístup by měl být rozšířen i v dalších studijních programech. Rovněž zkušenosti z projektu „Kompetence pro život“ Moravskoslezského paktu zaměstnanosti by měly být dále šířeny a využívány na všech vysokých školách.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Mendeberri na Mondragon University (Španělsko) <i>(viz kapitola 1)</i>

Vysoké školy dostatečně nevystavují studenty mezinárodnímu prostředí

Všechny vysoké školy v regionu se aktivně zapojují do internacionalizace, a to především v podobě mobility studentů a akademických pracovníků. Institucionalizovaná akademická spolupráce však zůstává na nízké úrovni. Mezinárodní kontakty jsou roztržštěné a zaměřené na jednotlivce, nejsou navázané na jednotící institucionální strategii, která by zahrnovala výuku, výzkum a výměnu znalostí.

Překážkou internacionalizace je především nízká úroveň znalosti cizích jazyků u studentů, akademických pracovníků i absolventů vysokých škol. Pokud tento problém nebude řešen, může snižovat atraktivitu regionu pro zahraniční investory a omezovat schopnost místních firem expandovat do zahraničí. Dobré zvládnutí cizího jazyka považují vysoké školy za odpovědnost studentů. Institucionalizovaná podpora osvojování cizích jazyků je dosud v počátcích. Vysoké školy sice nabízejí studijní programy v cizích jazycích, ty jsou ale zpoplatněny, a tudíž odrazují od účasti. Omezenou nabídku studijních příležitostí v cizích jazycích, která je částečně zapříčiněna akreditacemi, se vedení některých vysokých škol snaží řešit tím, že akademickým pracovníkům je umožněno vést výuku v cizím jazyce, pokud to studenti ve třídě požadují.

Jelikož se účast v mobilitních programech omezuje na malé procento studentů a akademických pracovníků, budou se vysoké školy muset stále více zaměřovat na „internationalizaci na domácí půdě“. Zohlednění globálních trendů při přípravě a uskutečňování studijních programů, ve výuce i v učení, by mohla vést k tomu, že 80 až 90 % studentů, kteří se zahraničních mobilit přímo neúčastní, by získalo dovednosti relevantní v mezinárodním měřítku.

Doporučení: Vytvořit zastřešující strategii internacionalizace a zdroje.

Důležitým krokem směrem k hlubší internacionalizaci je rozšíření znalosti cizích jazyků u studentů a akademických pracovníků. Toho je možno docílit například působením zahraničních vyučujících a výzkumných pracovníků, využíváním otevřených online kurzů (massive online open courses, MOOCs), aktivní účastí v (multi)oborových mezinárodních sítích a zakládáním školských center pro výuku jazyků. Tato centra by měla poskytovat široké spektrum zařízení pro individuální i skupinovou výuku cizích jazyků a měla by posouvat stávající výuku založenou na gramatice směrem k rozvoji mezinárodních komunikačních dovedností.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Systém jazykové výuky na University of Warsaw (Polsko) <i>(viz kapitola 1)</i>

Vysoké školy dostatečně nesledují zaměstnanost svých absolventů

Žádná vysoká škola v Moravskoslezském kraji nemá dosud spolehlivý systém sledování svých absolventů na trhu práce. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy sleduje data o nezaměstnanosti absolventů za jednotlivé vysoké školy, chybí však informace o spokojenosti zaměstnavatelů s kompetencemi (postoji, znalostmi a dovednostmi), které studenti získávají během vysokoškolského studia. Kromě toho nejsou informace snadno k dispozici pro potřeby vysokých škol, protože se sbírají a zpracovávají centrálně. Systematické sledování pokroku studentů zajišťované vysokými školami by mohlo pomoci identifikovat příčiny neúspěšného ukončování studia. Pokud bude účinně doprovázeno včasnými zásahy, může přispět k omezení vysoké míry předčasného ukončování studia a pomoci studentům studium dokončit.

Doporučení: Zavést na vysokých školách systémy monitorování zaměstnanosti absolventů

Vysoké školy by měly vytvořit systém pro sledování zaměstnanosti absolventů. Je třeba využívat vysokoškolská sdružení nebo asociace pedagogických pracovníků a absolventů, které by byly v kontaktu s absolventy a pravidelně sbíraly data pomocí krátkých online průzkumů a sociálních aktivit.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Krajská pobočka úřadu práce ČR • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	LANBIDE a Basque Observatory for employment of graduates (Španělsko) (viz kapitola 1)

Zaměstnavatelé nejsou dostatečně zapojeni do přípravy a realizace studijních programů

Vysokoškolské vzdělávání se stále řídí spíše nabídkou než poptávkou. Existuje jen málo příkladů takových studijních programů, na jejichž přípravě se podílejí i zaměstnavatelé. Ukazuje se, že je obtížné uvést studijní programy do souladu s potřebami regionálních zaměstnavatelů. Chybí také systematický přístup k navazování kontaktů s absolventy. Většina vazeb na absolventy a další zainteresované aktéry mimo akademickou sféru se prozatím odehrává na individuální bázi a jejich potenciál tak zůstává nevyužit nebo nedostatečně využit a neodráží se v aktivitách vysokých škol v oblasti výuky, výzkumu a tzv. třetí role.

Na stáži v rámci studia nemají studenti nárok. Organizace stáží spadá do pravomoci fakult, které při jejich zajišťování vycházejí především z individuálních kontaktů na zaměstnavatele. V rámci studijního programu nebo kurzů nejsou studentům nabízeny příležitosti reflektovat zkušenosti ze stáží nebo si vyměňovat zkušenosti s ostatními studenty. Většina vysokých škol v regionu v nedávné době zavedla služby kariérového poradenství. Tyto služby jsou v počátečních stádiích svého rozvoje a s ohledem na celkový počet studentů a situaci na pracovním trhu je objem jejich financování nedostatečný.

Doporučení: Zvýšit zapojení regionálních zaměstnavatelů do přípravy a realizaci studijních programů

Zapojení regionálních zaměstnavatelů a dalších zainteresovaných aktérů při propojování studijních programů s regionálními potřebami může nabývat řady různých forem: (i) účast na reformě studijních programů, (ii) účast na strategiích celoživotního vzdělávání, (iii) zapojení do výuky, zejména do experimentálního a projektově orientovaného studia, (iv) systematická spolupráce na organizaci stáží.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje

	• Agentura pro regionální rozvoj • Krajská pobočka Úřadu práce ČR • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	World of Work na Liverpool John Moores University (Velká Británie) (viz kapitola 1)

Doporučení: Zajistit, aby stáže byly pro studenty nárokové

V ideálním případě by na stáže měli mít nárok všichni studenti. Stáže musejí mít podporu ze strany vysokých škol ve smyslu (i) šíření informací (hostitelské organizace upřednostňují jednoho partnera s nímž mohou komunikovat a který jim poskytuje přístup ke kandidátům), (ii) umožnění dohledu nad stážisty, zejména ve vztahu k akademickým požadavkům a společné výuce, (iii) poskytování pomoci stážistům během pracovní stáže, (iv) zajištění vypracování zpráv o zkušenostech ze stáží, jejichž účelem by mělo být jednak poskytnutí informací o získávání zkušeností mimo VŠ, jednak informování ostatních studentů a pedagogů. Hostitelské organizace, obzvláště malé a střední firmy, uvítají větší doprovodnou podporu, neboť se tím na jejich straně snižují náklady a alokace zdrojů.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Krajská pobočka Úřadu práce ČR • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Excellence Tandems na Beuth Hochschule v Berlíně (Německo) (viz kapitola 1)

Role vysokých škol ve výzkumu, inovacích a vývoji v regionu²

Rámcové podmínky pro výzkum, vývoj a inovace (VaVaI) jsou v Moravskoslezském kraji různorodé. Tento region je jedním z mála těch, které mají platný rámec zásad pro klastry a také strategii RIS3. Veřejné vysoké školy v regionu získaly významnou pozici v řadě technologických oblastí. Moravskoslezský kraj se i přesto v roce 2014 umístil relativně nízko v tabulce Evropských inovačních ukazatelů, pokud jde o jeho výkonnost v oblasti VaVaI, přičemž patří k průměrně výkonným regionům v rámci skupiny regionů s nízkou mírou inovací, tj. v rozmezí od 126 do 132 ze 190 vybraných EU regionů.

Rovněž mezinárodní ranking Scimago ukazuje relativně nízkou výkonnost veřejných vysokých škol v Moravskoslezském kraji v oblasti VaVaI, a to jak ve srovnání s dalšími vysokými školami v České republice, tak v sousedním Polsku. Hodnocení Scimago potvrzuje zvýšení aktivity v mezinárodní spolupráci a relativně dobrou výkonnost v oblasti citací. Nicméně financování VaVaI z mezinárodních zdrojů zůstává navzdory zlepšení stále okrajové (v roce 2012 přibližně 4% celkového financování z národních zdrojů oproti 1% v roce 2003).

Rozvoj pevné základny pro VaVaI je pro vysoké školy v regionu výzvou: scházejí jim finance a kritické množství. Výstupy VaVaI jsou vytvářeny malým počtem lidí, kteří často pracují ve zvláštních výzkumných centrech. Podíl výzkumníků ve vysokoškolském sektoru Moravskoslezského kraje je o něco vyšší, než je národní průměr, čímž se region umísťuje na třetím místě v celé zemi. Objem (národních) veřejných finančních zdrojů alokovaných veřejným vysokým školám na VaVaI je nízký. Dvě malé soukromé vysoké školy mají sice ambice přeměnit se na výzkumné instituce, svou výzkumnou kapacitu však musejí budovat prakticky od základu, nedostává se jim kritického množství a tradice v oblasti VaVaI. Na straně podniků se výdaje na VaVaI uplatňují prakticky jen v místních pobočkách velkých nadnárodních korporací. Vědecko-technologický park, který je snahou o řešení typu triple helix (spolupráce VŠ, veřejné správy a průmyslu) a v němž své síly jako spoluvlastníci spojily VŠB-TUO a Ostravská univerzita, je v současné době nedostatečně využit a nedostává se mu vědecká složka, neboť neexistují žádné projekty iniciované univerzitními vědeckými pracovníky.

Environmentální výzvy nabízejí příležitosti pro výzkum, vývoj a inovace

Město Ostrava a jeho širší okolí trpí vysokou environmentální zátěží. Během posledních let bylo dosaženo určitého pokroku – došlo například ke zlepšení kvality vody a jedna pětina teritoria je nyní chráněným územím. Stále ovšem přetrvává potřeba rozšířit a vylepšit opatření k ochraně životního prostředí, přičemž je nedostatečně využit potenciál v oblasti VaVaI, který se týká všech vysokých škol

² Tento oddíl je souhrnem kapitoly 2, jejímž autorem je Patrick Dubarle.

v regionu. V akademické sféře existují sice určité odezvy, ty jsou však spíše doménou jednotlivých vysokých škol než výsledkem společného úsilí.

Doporučení: *Vytvářet pobídky pro vysoké školy, aby se věnovaly řešení regionálních problémů*

Proaktivní strategie, zaměřená na zelený růst a ochranu životního prostředí by přeměnily velkou nevýhodu na rozvojovou výhodu a oživily by místní ekonomiku tím, že by ji lépe propojily s novými globálními tendencemi. Tento přístup vyžaduje větší mobilizaci a závazky všech zainteresovaných stran. Toho by se dalo dosáhnout například vytvořením udržitelných inovačních laboratoří, které by spojovaly zúčastněné strany ve výzkumu a vývoji v rámci kreativních prostředí.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklady, které by mohly poskytnout inspiraci:	Kitakyushu: how to build a green & vibrant city (Japonsko) (viz kapitola 2) Rotterdam University's Innovation Labs (Nizozemí) (viz kapitola 2)

Příležitosti pro zvýšenou spolupráci mezi vysokými školami a podniky

Spolupráce mezi vysokými školami a průmyslem je stále omezená. Problémem všech vysokých škol v regionu je to, že jim chybí silná multilaterální partnerství se zainteresovanými stranami.

Doporučení: *Posilovat výměnu znalostí prostřednictvím společného propojení a zvýšené mobility*

Interakce mezi vysokými školami a podniky jsou v regionu slabé, což se týká zejména malých a středních podniků. Inovační vouchery měly pouze malý efekt a smluvní výzkum se omezuje na velké nadnárodní korporace. To, co nabízejí vysoké školy, málo odráží požadavky firem. Obzvláště se zdá, že potřeby malých a středních podniků v klastrech na poli VaVaI, nejsou vysokým školám dostatečně známy. Jsou potřebné systematičtější vazby, k jejichž navázání může pomoci zvýšená mobilita mezi akademickými institucemi a byznysem.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Project Exchange na University of Almeria (Španělsko) (viz kapitola 2) Knowledge House – a collaborative network to support SMEs (Velká Británie) (viz kapitola 2)

Doporučení: Přilákat talenty a umožnit internacionalizaci výzkumných aktivit v místních firmách a na vysokých školách.

Podnikový sektor má v Moravskoslezském kraji v průměru nižší počet výzkumníků než ostatní regiony v zemi. To je částečně způsobeno sektorovým zaměřením a charakterem firem, nicméně pro firmy je také obtížné přilákat výzkumníky, především ty zahraniční. Je na vysokých školách, aby hrály významnou roli při zprostředkování přístupu místních aktérů ke světovým znalostním sítím a talentům; vysoké školy mohou na sebe brát funkci magnetu pro lokální klastry a firmy. Rostoucí mezinárodní spolupráce vysokých škol na poli VaV a snaha přitáhnout špičkové mezinárodní výzkumníky do regionu by měla být trvalá i z toho úhlu pohledu.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	ICREA – Catalan Institution for Research and Advanced Studies (Španělsko) (viz kapitola 2)

Doporučení: Prosazovat program Erasmus pro mladé podnikatele

„Erasmus pro mladé podnikatele“ je program přeshraniční výměny, který poskytuje novým a začínajícím podnikatelům příležitost učit se po dobu několika měsíců od zkušených podnikatelů vedení malých firem v jiné zemi. Centrum pro podporu inovací na VŠB-TUO (CPI) by mohlo v prosazování tohoto programu hrát vedoucí roli. Zapojení studentů, pokud možno od samého počátku, bude v tomto ohledu velice důležité.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti
Mezinárodní příklady, které by mohly poskytnout inspiraci:	http://www.erasmus-entrepreneurs.eu/page.php?cid=9#.VAXyPiigyno (viz kapitola 4)

Organizace interdisciplinární a interinstitucionální spolupráce je ve vysokém školství obtížná

Moravskoslezský kraj a jeho vysoké školy mají velký potenciál pro podporu interinstitucionální a interdisciplinární spolupráce. Nedostatečně se však uznává význam společenských a humanitních věd pro regionální a místní rozvoj a podporu podnikání. Škatulkování akademických pracovníků a studentů do různých disciplín, studijních programů a fakult, které se uplatňuje jak v rámci regionu, tak uvnitř jednotlivých vysokých škol, brání vzniku heterogenních studentských týmů a interdisciplinárních výzkumných projektů. Nedostatek pozornosti věnované této oblasti je způsoben nastavením národní politiky a absencí strategické vize.

Vysoké školy v regionu navazují podobně jako v ostatních regionech ČR interdisciplinární spolupráci mimo domovské fakulty pouze sporadicky. Výsledkem je uvažování v mezích jednoho

oboru a notorický nedostatek spolupráce. V současnosti se objevují signály indikující změnu, jak naznačuje nedávný vznik interdisciplinárních výzkumných center. Tato nová centra mohou pomoci změnit smýšlení a vybudovat struktury, které budou napomáhat výzkumu, vývoji a inovacím, které dříve byly vedeny v rámci jednoho oboru či jedné instituce a měly výhradní zaměření na vyučující a výzkumníky, zatímco studenti stáli spíše stranou jejich zájmu.

Tři veřejné vysoké školy v Moravskoslezském kraji cílí k plné transformaci na výzkumné vysoké školy. Používají přitom různé přístupy a mechanismy. Navzdory zřejmým komplementaritám zůstává snaha o interinstitucionální spolupráci omezená. Potenciál pro spolupráci je přehlížen a prostor pro iniciativy zdola je na vysokých školách nedostatečný. V důsledku obtížné spolupráci na institucionální úrovni je přebírání iniciativy ponecháno na jednotlivých akademických a výzkumných pracovnících. Spolupráce na mezinárodní a národní úrovni se jeví snadnější než spolupráce v rámci regionu.

Doporučení: Prosazovat novou strategii pro inovace a excelenci a přitom brát do úvahy technologie zaplňující mezeru na trhu a kulturní bohatost regionu

Regionální strategie inteligentní specializace (RIS3) klade důraz na technické vědy, zatímco ochraně životního prostředí a kulturnímu bohatství regionu nepřisuzuje vysokou prioritu. Za účasti všech vysokých škol by mělo dojít k přehodnocení tohoto strategického procesu se zaměřením na zaplňování mezer na trhu v souladu s požadavky regionálního trhu práce a komparativními výhodami regionu. Plně by přitom měl být zužitkován rovněž kulturní potenciál regionu.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Krajská pobočka Úřadu práce ČR v Ostravě • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	The DRESDEN Concept „Dresden, Research and Education Synergies for the Development of Excellence and Novelty“ (viz kapitola 2) Performance contracts in Austria mobilise universities for regional RIS3 (viz kapitola 5)

Doporučení: Vytvářet kooperační propojení se zaměřením na třetí misi vysokých škol.

Posilování spolupráce mezi veřejnými vysokými školami (a případně i zapojení soukromých vysokých škol) je jednou z možných cest k dosažení kritického množství v řadě výzkumných oblastí. Takový přístup podporuje interdisciplinární a multidisciplinární vztahy a rozšiřuje společenskou a regionální relevanci výzkumu.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti

Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Research Consortium of Finnish Universities (Finsko) (viz kapitola 2)
--	---

Doporučení: Věnovat více úsilí a financí snaze o udržení talentů v regionu

„Odliv mozků“ je pro regionální rozvoj velkou překážkou. Vysoké školy v regionu by měly dostávat podněty a podporu pro rozvoj projektů, které pomáhají udržet absolventy v regionální ekonomice. Nejde jen o propojování absolventů s existujícími pracovními místy, ale také o vytváření nových míst prostřednictvím výměny znalostí.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Krajská pobočka Úřadu práce ČR v Ostravě • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	FastForward: Creating Opportunities for Graduates to Stay (Nizozemí) (viz kapitola 2) The University Rovira i Virgili - a long-term commitment to the economic transformation and industry specialisation in Southern Catalonia (Španělsko) (viz kapitola 5)

Role vysokých škol při posilování podnikání prostřednictvím vzdělávání a podpory začínajících firem³

Moravskoslezský kraj má řadu důvodů k podpoře podnikatelského vzdělávání na vysokých školách a začínajících firem (*start-ups*). Výzvy, jakými jsou např. probíhající ekonomická transformace, tlak na životní prostředí a migrační trendy, indikují potřebu proaktivnějšího přístupu vysokých škol.

V současné době kladou veřejné vysoké školy v Moravskoslezském kraji malý důraz na rozvoj podnikatelských dovedností. S výjimkou Vysoké školy podnikání v Ostravě je podnikání chápáno jako správa podniku nebo jako "nalézání a využívání příležitostí" či "snaha o nalezení zdrojů pro využití příležitostí". Výukové strategie zaměřené na podnikatelství se proto soustřeďují spíše na obecné principy řízení než na vytváření nových podnikatelských příležitostí.

Zejména v regionech, v nichž se nachází více než jedna vysoká škola, mohou mít efekty podpory podnikání nabízené ze strany vysokých škol zásadní pozitivní dopad na celou regionální ekonomiku. Podpora začínajících podniků formou zprostředkování investic a inkubátorů vykazují lepší výsledky, pokud jsou nabízeny významnému počtu studentů a výzkumníků. Naopak bývají méně účinné, pokud jsou institucemi vysokoškolského vzdělávání organizovány individuálně.

³ Tento oddíl je souhrnem kapitoly 3, jejímž autorem je Tomas Karlsson, a kapitoly 4, jejímž autorem je Jakob Stolt.

Souhrnně řečeno, v regionu existují předpoklady pro aktivity v oblasti inovací, podnikání a třetí role vysokých škol, ale jsou zde také značné překážky, které je nutno překonávat.

Existující nedostatek adekvátních struktur pro vzdělávání k podnikavosti

Současná organizační struktura vysokých škol v Moravskoslezském kraji nepřispívá ke stimulaci a podpoře podnikatelského myšlení a dovedností. Akademická podpora podnikatelství je napříč veřejnými vysokými školami poměrně slabá. S výjimkou nedávno ustavených technologických skautů na VŠB-TUO, se akademičtí pracovníci nezaměřují na vytváření podniků a komercializaci výzkumu.

I přesto, že někteří akademičtí pracovníci se o podnikání zajímají, neexistují v regionu žádné katedry či organizační jednotky univerzit, které by se podnikatelstvím primárně zabývaly. Chybějící akademické pozice zaměřené na oblast podnikání a nedostatek pozornosti akademických pracovníků má závažné důsledky. Výzvou se stává podpora zájmu studentů o podnikání, podpora podnikatelských aktivit studentů a akademických pracovníků je omezená. Existující podpora je povrchní a poradensky orientovaná a je zaměřena výhradně na výzkum samotný. Tomu odpovídá i tvorba učebních plánů, v nichž podnikavost figuruje jen ojediněle. V této oblasti zároveň chybí lídr. Zájem o podnikavost proto zůstává malý a v zásadě se omezuje pouze na ty studenty, kteří jsou vnitřně motivováni k úsilí o podnikatelskou dráhu.

Posílení nabídky vzdělávání v oblasti podnikání by vyžadovalo rozsáhlé vzdělávání současných akademických pracovníků vysokých škol v této oblasti nebo nábor nových externistů. Cílem by bylo zajistit, aby akademičtí pracovníci byli obeznámeni s aktuálními trendy podnikatelské pedagogiky a napojeni na mezinárodní výzkum podnikatelství.

Doporučení: Vyvinout dlouhodobé silné zaměření na podnikání a inovace tím, že se vytvoří akademické pozice, které budou rozvíjet související výzkum, vzdělávání a výměnu znalostí pomocí trvalé interakce a sdílení vědomostí s mezinárodní výzkumnou komunitou

Jednou z cest k rozvoji adekvátních struktur pro posílení podnikatelského vzdělávání by mohla být investice do specializovaných akademických pozic v rámci jednotlivých institucí. Vysoké školy v regionu by mohly (nejlépe ve vzájemné spolupráci) zvážit vytvoření dvou dotovaných akademických pozic (funkčních „profesur“) a obsadit je prostřednictvím otevřeného mezinárodního konkurzu. „Profesura“ pro oblast podnikatelství by se mohla zaměřit na aktivity při vytváření nových podniků, rozvoj podnikatelského výzkumu a studijních programů, pomoc při rozvoji podnikatelského inkubátoru. „Profesura“ pro oblast inovací by pak mohla klást důraz na propojování výsledků vysokoškolského výzkumu s rozvojovým rizikovým kapitálem a podnikateli, rozvoj výzkumných programů v komercializaci inovací a technologií, pomoc při rozvoji vědecko-technologického parku a získávání externího financování z EU a národních zdrojů při vývoji inovací z fakultních objevů.

Vysoké školy v regionu by mohly vyvinout společný, uznávaný, mezinárodně činný doktorský studijní program v podnikání a inovacích s mezinárodními prvky. Výzkumné a studijní programy je nutno nepřetržitě aktualizovat prostřednictvím trvalé interakce s mezinárodní výzkumnou komunitou na poli podnikatelského vzdělávání a výzkumu.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Lund University (Švédsko) (viz kapitola 3)

Výuka a studium nepodporují podnikání a inovace

Efektivní podnikatelské vzdělávání vyžaduje výuku, která podněcuje kritické myšlení a kreativitu. Takové vzdělávání musí jít za hranici typické frontální výuky a zkoušení. Studium musí zahrnovat aktivity, v jejichž centru je student, prvky problémové a experimentální výuky a osvojování praktických zkušeností, které musí být provázány s výukou ve třídách. Podstatou je rozšiřovat schopnosti studentů podnikatelsky přemýšlet a reagovat.

Stávající přístupy k výuce a studiu na vysokých školách v Moravskoslezském kraji však tyto požadavky nesplňují (s některými výjimkami u mladších akademiků). Současným pedagogickým přístupům dominují tradiční metody vyučování, jako je práce v laboratoři, přednášky pro velké množství studentů a ověřování znalostí. Existují jen ojedinělé příklady využití případových studií, her a simulací. Navzdory současné malé efektivitě podnikatelského vzdělávání si vysoké školy v Moravskoslezském kraji postupně budují základ pro specifitější aktivity. VŠB-TUO jako klíčová vysoká škola v regionu začala nabízet aktivity nad rámec studijních programů, které u studentů pomáhají rozvíjet podnikatelské myšlení. Tyto aktivity zahrnují soutěž a akcelérátor Green Light, obě iniciativy organizované VŠB-TUO.

Doporučení: Zapojit se do reformy výuky revizí a modernizací cílů učení v jednotlivých předmětech

Vysoké školy v Moravskoslezském kraji by se měly připravit na hlubokou pedagogickou reformu. To může vyžadovat rozvoj nových druhů výuky a metod hodnocení.

Konkrétním krokem vpřed by bylo ustavení pracovní skupiny odpovědné za pedagogickou reformu s možností provádět srovnávání s příklady dobré zahraniční praxe. Nové přístupy by se mohly promítnout do studijních plánů, které by vedle znalostních cílů (ověřovaných písemnými testy) měly mít jasné funkční cíle (dovednosti a zkušenosti). Studijní plány předmětů a studijních programů by měly být konstruktivně propojeny s výukovými postupy.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Aalborg University (Dánsko) (viz kapitola 3)

Studenti zůstávají málo využívaným zdrojem při mimoškolních vzdělávacích aktivitách a výzkumu a vývoji

Vysoké školy v Moravskoslezském kraji nabízejí studentům omezené příležitosti v oblasti experimentálního učení, samostudia, přednášek vedených studenty, výuky vedené podnikateli, výuky založené na řešení problémů a učení pomocí reflektivních cvičení. Studenti mají omezené příležitosti k ovlivňování výuky i obsahu nabízených kurzů a zkoušení. Získávání funkčních dovedností a měkkých dovedností je tím podstatně omezeno. Podle názoru některých studentů na větších vysokých školách se tyto instituce málo zaměřují na individuální studijní pokrok a přípravu na budoucí povolání a studentům se věnují spíše jako mase.

Studenti v Moravskoslezském kraji jsou málo využíváni při vzdělávacích aktivitách, výzkumu a vývoji a aktivitách nad rámec studijních programů. Rozhovory se studenty ukázaly nevyužitý potenciál pro zapojení studentů do institucionálního rozvoje vysokých škol. Příklady oblastí, ve kterých by studenti mohli sehrávat významnější roli, zahrnují aktivity související se třetí rolí, aktivitami na podporu studentů, internacionalizací a rozvojem vzdělávání a výzkumu.

Studenti by také mohli pomáhat při spolupráci s malými podniky v regionu a při jejich rozvoji. Zatímco malým a středním podnikům mohou chybět zdroje na úhradu externích služeb ve výzkumu a vývoji, mohou poskytovat studentům vynikající příležitosti pro učení a odbornou přípravu. Malé firmy často potřebují nebo chtějí rozvíjet řízení a organizační nastavení, což je oblast, v níž mohou studenti rovněž pomoci. Problémy rozvoje v malých a středních podnicích jsou méně složité a je snadnější získat přístup k jejich vrcholovému managementu.

Doporučení: Rozšířit učení zaměřené na studenty prostřednictvím výuky založené na řešení problémů a moderních učebních modelech. Zvážit také zavedení masivních otevřených online kurzů (MOOC) za účelem efektivnějšího využití času vyučujících a zamezení výukovým problémům při velkém množství vyučovacích hodin.

Vysoké školy, které se potýkají s vysokou mírou předčasného ukončování studia a poklesem výše veřejného financování na studenta, musejí hledat inovativní cesty k rozvoji výukového prostředí zaměřeného na studenty.

Jednou z cest je nahrávat přednášky předem a nechat studenty, aby je sami sledovali na školních počítačích. Zaznamenané přednášky šetří čas vyučujících strávený při přípravě přednášek, který lze namísto toho využít na seminářích na dané téma. Nahrané přednášky musejí být doprovázeny standardními semináři a laboratořemi, aby se zajistilo, že se znalosti skutečně transformují do praktických aktivit.

Další možností by mohla být integrace masivních otevřených online kurzů (MOOC) do stávajících studijních programů a využití vyučujících pro skupinové debaty a osobní mentoring. V ideálním případě si na tento způsob výuky akademičtí pracovníci rychle přivyknou a budou schopní produkovat rychlý online výukový obsah jako náhradu svých tradičních přednášek. Výhodou online obsahu je, že si jej studenti mohou opakovat, jak často chtějí (a nemají tak pouze jedinou možnost si konkrétní přednášku poslechnout).

Třetí možností je zapojit studenty do hodnocení ostatních studentů. Úkolem učitele je v takovém případě propojit hodnocení hodnotitele z řad studentů a své vlastní. To vede k vhodnějšímu hodnocení a studentům přináší dodatečnou příležitost pro získávání poznatků. Tento způsob hodnocení musí být evaluován a posuzován zodpovědným hodnotitelem a musí být založen na podrobné hodnoticí škále.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Studium zaměřené na studenty na Maastricht University (Nizozemí) (viz kapitola 3)

Doporučení: Získat studenty pro institucionální a strategický rozvoj vysoké školy posílením role studentských asociací.

Zapojení studentů je základem pro rozvoj bohatého studentského života. Aktivity studentských asociací mohou rozvíjet podnikatelské schopnosti studentů a zlepšovat služby nabízené v rámci kampusu, včetně studentské kantýny a kaváren, jazykové přípravy, studijní podpory a služeb mezinárodním studentům. Studenti rovněž mohou plnit úkoly ve spolupráci s malými a velkými firmami a také mohou být zdrojem podnětů pro podnikatelskou činnost vysoké školy.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Aaltoes – studenti podporující podnikání (Finsko) (viz kapitola 3)

Doporučení: Prosazovat studenty jako inovační zdroj pro místní společnosti

Užší spolupráce mezi vysokými školami a podniky v regionu, která využívá studenty jako reálný zdroj pro inovace a rozvoj byznysu, je způsobem posilování schopnosti studentů kombinovat teoretické znalosti s praktickými zkušenostmi. Motivace studentů k poskytování praktické pomoci při rozvoji regionálních malých a středních firem současně zlepší vazby vysokých škol na podnikatelské okolní prostředí. Tuto spolupráci lze uskutečňovat v rámci studentských projektů, zaměstnávání studentů a seminářů k inovacím, to vše se silným důrazem na realizaci a zavádění do praxe.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Students as innovation resource in Sweden: Host company work at Jönköping International Business School (Švédsko) (viz kapitola 3)

Doporučení: Umožnit účast studentů na komercializaci výzkumu skrze interdisciplinární aktivity pro studenty a spolupráci mezi vysokými školami

Interakce mezi odbornými specialisty a podnikateli je klíčová pro ekonomiku založenou na znalostech. VŠB-TUO nabízí moderně vybavený inkubátor a vynikající akademické pracovníky, ale chybí jí podnikatelé, kteří jsou vyškoleni podle nejnovějších teorií podnikání. Vysoká škola podnikání v Ostravě školí podnikatele na základě nejmodernějších podnikatelských teorií, ale chybí jí porozumění technologiím a napojení na výzkum. Existují další příklady možné spolupráce mezi vysokými školami, které by stálo za to zvážit. Interdisciplinární aktivity pro studenty a spolupráce mezi vysokými školami by rovněž rozšířily aktivity vysokých škol v oblasti třetí role, umožnily jim zaujmout klíčovou úlohu při ekonomické restrukturalizaci a růstu regionu a přenesly by výzkum prováděný vysokými školami do komerční praxe využitelné širokou veřejností.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Obchodní komora a další klíčové zájmové strany hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Studenti podporující komercializaci výsledků výzkumu na Chalmers School of Entrepreneurship (Švédsko) (viz kapitola 4)

Doporučení: Zaměřit aktivity v oblasti podnikatelského vzdělávání na regionální problémy a příležitosti.

Některými z oblastí, v nichž by vysoké školy mohly hrát vůdčí roli, jsou environmentální management, znečištění životního prostředí a jeho dopady na zdraví, sociální soudržnost, geriatric a technická pomoc stárnoucí populaci, čistá těžba surovin, materiálový výzkum, řízení rodinných firem a podnikání, změny průmyslu a počítačový výzkum.

Vysoké školy, především pak fakulta Slezské univerzity v Karviné, by měly zvážit zaměření na sociální podnikání. To by zahrnovalo nábor akademických pracovníků nebo studentů doktorského stupně s touto specializací. Na sociální podnikání by se mohla zaměřit i Vysoká škola sociálně správní (VŠSS) v Havířově, jejíž počátky leží ve výcviku zdravotnických a sociálních pracovníků.

Obecně by sociální podnikání mohlo být nástrojem pro prosazování podnikání na vysokých školách Moravskoslezského kraje. Sociální problémy a změny začínají přitahovat pozornost mladých. Pro řadu studentů je často snadnější identifikovat se v roli sociálních podnikatelů nebo původců změny v místním prostředí než "špičkových" podnikatelů vytvářejících další produkt nebo službu, na jejímž základě zbohatnou.

Obce, místní a regionální samosprávy by mohly pravidelně vyhlašovat výzvy k řešení sociálních problémů zahrnující širokou škálu zainteresovaných stran, které by cestou iniciativy zdola hledaly inovativní řešení některých klíčových problémů regionu. Jedním ze způsobů realizace projektu sociálního podnikání ve vysokoškolském vzdělávání je nahrazení tradičního zkoušení studentů účastí na realizaci projektu v sociálním sektoru, jako je například zorganizování charitativní akce.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Organizace charitativní akce namísto absolvování zkoušky na Dublin Institute of Technology (IE) (viz kapitola 4)

Doporučení: Zaměřit větší pozornost na rozvoj podnikání a problém následnictví v prostředí rodinných firem.

Rodinné podniky, které začaly vznikat po roce 1990, zaznamenaly v regionu boom a staly se průkopníky ekonomické transformace, zvláště v nově vzniklých ekonomických oblastech. Mnoho z těchto firem se nyní blíží k velké změně související s problémem nástupnictví. Předání vedení podniku vyžaduje u rodinných firem speciální postupy a komunikaci pro udržení podnikatelského ducha napříč generacemi. Změnu ve vedení je nutno provést v době, kdy je jak mladší, tak starší generace připravena na svoji roli při předávání respektive přebírání vedení podniku. V tom může hrát důležitou roli jak profesionální školení, tak vysokoškolské vzdělání.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti
Mezinárodní příklady, které by mohly poskytnout inspiraci:	www.trustedfamily.net/about/ (viz kapitola 4)

Začínajícím firmám chybí základní podpora při podnikání

V celém Moravskoslezském regionu neexistuje dostatečná základní podpora pro začínající firmy (startupy) s výjimkou ojedinělých iniciativ, kterým chybí účinnost a udržitelnost. Některé vysoké školy zavedly prvky na podporu studentských startupů. Avšak tyto iniciativy samy postrádají potřebný rozsah, kvalitu a systematičnost a je jich pouze omezené množství.

Zdá se, že neexistují žádná podpůrná opatření pro ty nové firmy, které nejsou v inkubátorech, což znamená, že velký počet nových podniků a společností, jež chtějí růst anebo expandovat, nemá formální přístup k podpoře. Chybějí místní, regionální či celostátní programy poskytující základní počáteční kapitál pro startupy. Chybí také nefinanční podpora jako je pomoc a/nebo poradenství v oblasti právních aspektů, testování podnikatelských záměrů, prodeje, vytváření týmů, přístup k sítím atd. Tyto služby jsou nabízeny pouze firmám, které sídlí v regionálních podnikatelských inkubátorech anebo v technologickém parku.

Doporučení: Vytvořit snadno přístupný systém základní podpory pro začínající firmy

Stávající systém pro podporu podniků neposkytuje specificky uzpůsobenou podporu pro vysokoškolské startupy. Neexistují žádná jednoduše přístupná vstupní místa do systému podpory

nových podniků. Pokud je startup sdílen a vytvářen na více místech, region může optimalizovat využívání společných zdrojů, přičemž sám nespotřebává příliš mnoho zdrojů od zainteresovaných zúčastněných stran na udržení decentralizované sítě podpory. Pokud totiž potenciální podnikatelé nevědí, co dělat nebo kterým směrem se ubírat, motivace může brzo vymizet, pokud se vše jeví zoufale pomalé a náročné.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj • Krajská pobočka Úřadu práce ČR v Ostravě • Moravskoslezský pakt zaměstnanosti • Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	Copenhagen School of Entrepreneurship, CSE (Dánsko) (viz kapitola 4) Gate to Create – síla studentských podnikatelských organizací (Dánsko) (viz kapitola 4)

Doporučení: Zvýšit dosažitelnost a efektivitu inkubačních služeb.

Inkubační služby v regionu by měly být otevřené pro studenty, výzkumníky a absolventy, kteří by chtěli zahájit podnikání, bez ohledu na to, k jaké vysoké škole náleží. To znamená například umožnit inkubátoru nabízet kancelářské prostory (například volné prostory ve Vědecko-technologickém parku) a pořádat rozsáhlé marketingové kampaně s cílem vzbudit zájem o umístění v inkubátoru. Zvážit poskytnutí finančních pobídek studentským asociacím, aby se rozšířila činnost inkubátoru a dosáhla na větší počet potenciálních zájemců. Jednou z možností by mohlo být ponechat provoz kantýny a kavárny na studentech.

Následné aktivity:	
Doporučení by mělo být prodiskutováno těmito zainteresovanými stranami:	• Vysoké školy • Absolventi • Místní a regionální samosprávy • Hospodářská komora a další klíčoví aktéři hospodářského rozvoje • Agentura pro regionální rozvoj
Mezinárodní příklad, který by mohl poskytnout inspiraci:	“Smart Guide to Innovation-Based Incubators” http://ec.europa.eu/regional_policy/source/s/docoffic/2007/working/innovation_incubator.pdf (viz kapitola 4)

Doporučení: Podporovat zviditelnění studentských a absolventských startupů

Rozjezd vlastní společnosti nebo převzetí existující firmy není dostatečně prezentováno studentům jako kariérní možnost – ani ve studijních programech, ani vedením vysokých škol či akademickými pracovníky. Nexistuje dostatek viditelných studentských startupů, které by mohly být vzorem pro ostatní. Oněch několik existujících studentských startupů se spíše zabývá rozvojem svého byznysu než vlastní propagací jako vzoru. Mechanismy propagace na vysokých školách se nacházejí v počátečních fázích.

Národní rámec a jeho institucionální efekty⁴

V Moravskoslezském kraji se expanze počtu studentů na VŠ nyní stabilizovala a vysoké školy musejí diverzifikovat své finanční zdroje tím, že budou budovat své vědeckovýzkumné kapacity a silnější vazby na místní průmysl. Důvody pro shora zmíněný nedostatek zaměření na studium soustředěné na studenty souvisí s národním strategickým rámcem. Škrty ve vzdělávacích rozpočtech vedly ke zvýšení počtu studentů na jednoho akademického pracovníka, což omezuje přístup zaměřený na studenta. Vysoké školy v Moravskoslezském kraji v této chvíli nemají specializovaná podpůrná pedagogická centra nebo centra pro kvalitu výuky, která by mohla podporovat pedagogickou reformu.

V posledních letech česká vláda zahájila řadu iniciativ směřujících k reformě systému vysokoškolského vzdělávání v zemi, k provedení hlubších změn ale doposud nedošlo.

Omezený externí vliv na správu vysokých škol

Veřejné vysoké školy v regionu mají stejně jako i jinde v České republice silnou akademickou samosprávu s nízkou úrovní přímého zapojení externích zájmových skupin. Zatímco zařazení externích členů tvoří významnou součást zodpovědnosti autonomních vysokých škol vůči externím a interním zájmovým skupinám a společnosti jako celku, český zákon o vysokých školách nevyžaduje jejich zapojení v akademickém senátu. Ustavení správních rad při vysokých školách zavedlo externí zainteresované strany do systému vnitřního řízení, avšak tyto rady mají jen omezenou poradní roli. Výsledkem tohoto nastavení je, že zapojení zástupců průmyslu do přípravy a uskutečňování studijních programů, vzdělávacích procesů a výzkumných činností je omezené a volba studijních programů a jejich obsah jsou řízené spíše nabídkou, než že by odrážely či stimulovaly poptávku na trhu práce.

Omezená schopnost provést reformy vysokého školství

Český systém vysokoškolského vzdělávání je charakterizován institucionálními omezeními v oblasti strategického rozhodování, problémy při stanovování priorit jednotlivých aktivit a obecnou obtížností při vytváření finančních rezerv pro nové strategické příležitosti. Důležité funkce zůstávají podfinancované nebo jsou v počátečních fázích vývoje a jsou často podporovány z externích zdrojů, zejména z prostředků Evropské unie. Rektori mají formální odpovědnost za své vysoké školy, avšak jejich možnosti účinně vykonávat úlohu lídrů jsou omezené. Aby mohla decentralizovaná organizace typu vysoké školy fungovat dobře a mohla podporovat organizační změnu, měla by každá složka organizace nést díl zodpovědnosti a povinností v zájmu celku.

Zatímco současný systém motivuje aktivity na individuální a fakultní úrovni, zároveň také snižuje schopnost usilovat o reformy na úrovni vysoké školy a realizovat je. Reformou by v tomto ohledu mohlo být například zavedení interdisciplinárních programů otevřených všem studentům. Nezávislé fakulty jsou méně motivovány zvažovat mezifakultní spolupráci nebo fungování vysoké školy jako celku. A obdobně tento decentralizovaný systém institucionální správy také přispívá k nedostatku strategické spolupráce mezi vysokými školami.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) realizuje své strategické vedení v systému vysokoškolského vzdělávání zejména prostřednictvím pětiletých dlouhodobých záměrů, přičemž ten současný pokrývá období let 2011-2015. Je požadováno, aby každá vysoká škola vypracovala svůj vlastní dlouhodobý záměr na stejné období. Tyto dokumenty se každoročně aktualizují, což v zásadě poskytuje příležitost reagovat na nové vývojové trendy a potřeby. Skutečnost, že financování institucí

⁴ Tento oddíl je souhrnem kapitoly 5, jejíž autorkou je Jaana Puuka.

se uskutečňuje pouze na základě příspěvků a dotací poskytovaných na období jednoho roku, neposkytuje dostatečně silné pobídky pro vysoké školy, aby se modernizovaly nebo se zapojily do nových způsobů alokace zdrojů založených na (dlouhodobých) prioritách zohledňujících organizační změny.

Veřejné financování

Veřejné vysoké školy v ČR získávají od státu příspěvky a dotace na jeden rok, přičemž hlavním kritériem je především počet studentů. V roce 2013 bylo přibližně 77,5% normativního financování veřejných vysokých škol založeno na počtu studentů a 22,5% na výkonnostních kritériích. Toto schéma se liší pro bakalářský, magisterský a doktorský stupeň s tím, že váha výkonnostních kritérií se progresivně zvyšuje na doktorském stupni (bere se v potaz pouze standardní délka studijního programu plus 1 rok). Pokud jde o rok 2013, podíl absolventů nebo počet absolventů není do vzorce zahrnut. Vysoké školy získávají určitý počet financovaných studijních míst za rok, tzv. limitní počet studentů. Pokud vysoká škola přijme více studentů, obdrží finance pouze na svůj limitní počet studentů. Pokud jich naopak přijme méně, získá finanční bonus.

Vysoký stupeň autonomie fakult na českých veřejných vysokých školách vedl k tendenci limitovat finanční zdroje vysokých škol jako institucí ve prospěch maximalizace příjmů jednotlivých fakult a navyšování platů akademických pracovníků.

Na veřejných vysokých školách je nejvíce finančních zdrojů alokováno částem, které nejvíce naplňují kritéria rozhodná pro financování ze státního rozpočtu; poměrně skromné zdroje jsou věnovány na režii a podporu centrálních služeb. Tento decentralizovaný systém alokace rozpočtu přináší příležitosti a výzvy pro institucionální rozvoj a změnu. Může motivovat generování příjmů a konkurenci, avšak může také vést k institucionální fragmentaci a zabraňovat rozvojovým iniciativám v zájmu celé instituce. Představuje také rizika související s řízením finančních toků, které se vztahují k národní a rostoucí měrou i evropské legislativě, a s pověstí instituce.

Systém decentralizované správy také znamená, že fakulty mají na starost přijímání, rozvoj a odměňování akademických pracovníků. To může poskytovat finanční pobídky pro ty členy akademického personálu, kteří mohou doplňovat své tabulkové platy tím, že si budou přibírat projekty spolupráce s průmyslem nebo další pracovní úvazky na soukromých vysokých školách.

V současné době je každá z veřejných vysokých škol v Moravskoslezském kraji v počáteční fázi přípravy interních procesů, pomocí nichž bude možné integrovat různé strategické agendy, nicméně postup při budování důležitých centrálních služeb a funkcí zůstává nerovnoměrný. I když konkrétní situace se v jednotlivých institucích liší, mezi podfinancované funkce a služby typicky patří studentská kariérní centra, přenos znalostí do praxe a spolupráce s průmyslem, podpora podnikání, podpora výuky jazyků a internacionalizace, studijní a sociální podpora studentů, zajištění kvality a podpora kvalitní výuky, nové způsoby studia a celoživotní vzdělávání.

Systém financování a hodnocení výzkumu a vývoje

Současná politika financování VaVaI v ČR směřuje k unifikovanému systému vysokoškolského vzdělávání, v němž se všechny veřejné vysoké školy musejí zapojit do výzkumných grantových schémat. V opačném případě by ztratily nejen významný zdroj příjmů, ale také by byla ohrožena akreditace těch studijních programů, ve kterých nelze doložit relevantní výzkum.

Přibližně 40% finančních prostředků je alokováno veřejným vysokým školám na základě aktuální metodiky financování VaVaI. Tato metodika je založena na přístupu, který na všechny veřejné vysoké

školy uplatňuje jednotná kritéria, a to navzdory deklarovanému cíle podporovat rozmanitost poslání jednotlivých vysokých škol. To má pro vysoké školy a jednotlivé výzkumníky řadu nezamýšlených dopadů. Hodnocení orientované na výstup odrazuje VaVaI tažené poptávkou, neboť měří bezprostřední výstupy výzkumu spíše než jeho společenský dopad nebo užitečnost. Upřednostňuje základní výzkum, avšak trestá společenské a humanitní vědy a aplikované výzkumné aktivity s relevancí vůči inovačnímu a lokálnímu vývoji. Namísto toho tento přístup povzbuzuje oportunistické jednání výzkumníků. Dlouhé články se dělí na malé, patenty jsou členěny na užité vzory a akademičtí pracovníci využívají své konexe na prosazování záměrů či ovlivňování rad časopisů.

Omezení v kariérním systému

České vysoké školy mají v zásadě vysokou autonomii v personálních otázkách a pouze jmenování některých vyšších akademických hodnostářů na veřejných vysokých školách musí být posvěceno externí autoritou. V praxi jsou nicméně vysoké školy omezeny stávajícím pojetím akademických kvalifikací a kariérních systémů (jak uvádí kapitola 5). Motivace akademických pracovníků je problematická stejně jako atraktivita akademické profese. Například akademičtí pracovníci na Ostravské univerzitě stavějí převážně na zkušenostech získaných na pedagogické fakultě s omezenou tradicí v oblasti VaVaI. Soukromé vysoké školy také čelí problémům. Vysoká škola podnikání v Ostravě hlásí potíže při náboru akademických pracovníků s takovou kvalifikací, jaká je vyžadována českým akreditačním systémem.

Akreditační systém

Významnou roli při řízení a monitorování systému vysokoškolského vzdělávání v zemi hraje Akreditační komise. Tato komise má rozsáhlé pravomoci v oblasti akreditace studijních programů, charakteru systému vysokoškolského vzdělávání, interní struktury vysokých škol, akademických kvalifikací a kariérních systémů. To omezuje aktivitu a schopnost vysokých škol vytvářet své studijní programy.

Zastoupení soukromého sektoru v Akreditační komisi je omezené. Z 21 členů Akreditační komise je 15 akademických pracovníků z českých veřejných vysokých škol, dva členové jsou z Akademie věd s částečnými úvazky na univerzitách a dva jsou akademici z ciziny. Práci Akreditační komise podporuje činnost stálých pracovních skupin, které jsou sestaveny pro jednotlivé oblasti vzdělávání.

Jak bylo diskutováno v kapitole 5, stávající akreditační systém podporuje spíše jednotné uspořádání vzdělávacího systému zaměřeného na akademicky orientované studijní programy než na programy, které mají relevanci k pracovnímu trhu, jsou interdisciplinární nebo podporují podnikání. Současný systém také determinuje způsob uskutečňování studijních programů (včetně konzultačních hodin) a tím omezuje flexibilitu vysokých škol při využívání výhod nových metod výuky, např. těch založených na zprostředkování praktických zkušeností. Současný akreditační systém tak nevyhovuje danému účelu a vyžaduje reformu.

Jsou navrhována následující doporučení pro vládu, místní a regionální samosprávy a vysoké školy. Celou prezentaci a příklady relevantní mezinárodní dobré praxe lze nalézt v kapitole 5.

Doporučení pro vládu

- Pokračovat v úsilí reformovat legislativní úpravu v oblasti vysokého školství a systém vysokoškolského vzdělávání.
- Poskytovat pobídky pro vysoké školy, aby hrály aktivní úlohu v regionálních inovacích,

rozvoji lidského kapitálu a zapojení lokálních aktérů.

- Zvážit zavedení finančního schématu na národní úrovni, jehož prostřednictvím by bylo možné podporovat podnikání na vysokých školách a jejich zapojení při řešení lokálních společenských potřeb.
- Poskytovat vysokým školám pobídky pro aktivní zapojení do procesu inteligentní specializace.
- Zvážit možné využití finančních prostředků soukromých investorů ve prospěch vysokých škol, včetně vybírání dobročinných příspěvků, zakládání fondů a oslovování absolventů.
- Podporovat spolupráci mezi vysokými školami s cílem zlepšit nabídku a poptávku po vysokoškolských/výzkumných školicích kapacitách.
- Při alokaci finančních prostředků na VaVal nahradit současnou metodiku hodnocení systémem kombinujícím prvky kontraktového financování a retrospektivního hodnocení výkonu instituce, a to s využitím objektivních indikátorů a mezinárodního peer review.
- Zvážit jasné odlišení procesů zajišťování kvality pro účely zlepšování a procesů zajišťování kvality pro účely akreditace.
- V rámci přípravy na hlubší reformu systému zajišťování kvality vylepšovat systém zajišťování kvality, aby byla zabezpečena jeho vhodnost s ohledem na účel a větší relevance pro trh práce.
- Podniknout kroky k vytvoření rozmanitější struktury akademické kariéry na bázi funkčních míst (tenure) oproti stávajícímu systému habilitací.

Doporučení pro místní a regionální samosprávy

- Zvážit založení specializovaného regionálního investičního fondu.
- Spolupracovat s vysokými školami na přípravě integrované strategie založené na regionální a lokální bázi.
- Zajistit, aby vysoké školy měly silný hlas ve výběrech ustavených k formování a dohledu nad implementací nového programovacího období Evropských strukturálních a investičních fondů a vyjasnit roli různých institucí v regionálním inovačním systému.
- Zlepšit způsobilost lokálního a regionálního zapojení u klíčových veřejných a soukromých aktérů a institucí vysokoškolského vzdělávání prostřednictvím fór pro komunikaci a programů, jejichž pomocí lze prosazovat dobrou praxi, a skrze cílené školicí programy se zaměřením na řešení praktických problémů.
- Investovat společně s institucemi vysokoškolského vzdělávání do programů, které přinášejí užitek regionálním podnikům a obyvatelům kraje, například nadnárodních výzkumných zařízení, která jsou v souladu s potřebami a příležitostmi regionu, poradenských služeb pro malé a střední firmy, programů odborného rozvoje, programů budování kapacit pro zaměstnance veřejného a třetího sektoru a programů pro udržení absolventů a přilákání talentů.

Doporučení pro vysoké školy

- Problémy vyplývající z klesajícího počtu osob ve věkových kohortách uchazečů o studium řešit prostřednictvím snižování nákladových struktur institucí, zaváděním strategičtějšího přístupu při alokaci finančních prostředků uvnitř institucí a diverzifikací

finančních toků s cílem podporovat více aktivity celoživotního vzdělávání, podnikatelské aktivity, společný výzkum s průmyslem a za pomoci národních a evropských grantových prostředků.

- Zaměřit se na některé aktivity na základě identifikace silných stránek instituce a potřeb regionu a společnosti jako celku.
- V závislosti na profilu instituce identifikovat zapojení vysoké školy do života občanské společnosti nebo do průmyslových aktivit jakožto součásti mise vysoké školy.
- Doplnit decentralizovaný rozpočtový systém jasným rámcem strategického plánování.
- Revidovat systémy náboru, najímání a odměňování akademických pracovníků tak, aby zohledňovaly aktivity v oblasti regionálního rozvoje a podnikání.